

OOSTVLAAMSCHE ZANTENMEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN

Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van de Bond :
L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent.
Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redactie van Oostvl. Zanten :
F. VAN ES,
Désiré De Wolfstr., 3, Aalst.
J. VERMEULEN & J. BOES.

Getallensymboliek.

De getallensymboliek is een van de moeilijkste en interessantste problemen, naar de oplossing waarvan haast koortsachtig wordt gezocht, zonder dat de resultaten de vorsers reeds kunnen bevredigen. De symboliek, de magie der getallen, moet als het ware met de mens vergroeid zijn, want onbewust zijn wij er nog altijd de dragers van. Niet alleen vele gedichten van Vergilius zijn volgens mathematische verhoudingen gebouwd, maar ook bij de hedendaagse dichters vinden wij bewuste of onbewuste navolgers.

Er zijn « heilige » en « duivelse » getallen, die aldus geluk of ongeluk bijbrengen; er zijn getallen die behagen en andere die afkeer wekken. Kortom, de getallen hebben van ouds een grote invloed op het mensenleven uitgeoefend. Wij zullen hier alleen diegene beschouwen die tot de voornaamste gerekend worden. En een ganse cultuurwereld gaat voor onze ogen open.

Het is zonderling dat het begrip TWEE, dat de idee van aanwinst kon bevatten, zich in de Indo-Germaanse talen in ongunstige zin ontwikkelde, in de betekenis van : verdelen, uiteenrukken, het verscheuren van de eenheid. Waarschijnlijk staat dit in verband met de oude symboliek, waar EEN de oorspronkelijke eenheid, TWEE de splitsing en DRIE de volheid aanduidde.

Deze slechte betekenis of interpretatie van TWEE komt o.m. tot uitdrukking in woorden als **tweedracht** en **tweespalt**. De Engelsman zegt : « **What the deuce!** », waar **deuce** een omschrijving is voor de duivel, maar ook twee op een dobbelsteen betekent, dus een slechte worp. Dat twee niet deugt blijkt bijvoorbeeld ook uit

een landbouwersspreuk uit Twente : « Bij twee lichten mag men niet zaaien ». (D.i. : als zon en maan tegelijk aan de hemel staan).

Prof. Edg. De Bruyne, sprekende in zijn « **Kunstphilosophie** » over het Pythagorisme, noemt als beginsel van alle volmaaktheid de heilige tetractys : $10 = 1 + 2 + 3 + 4$. EEN is het goddelijke, TIEN is de wereldziel van het Heelal, VIJF is leven, liefde, vruchtbaarheid, de mens, en wordt gesplitst in DRIE voor het mannelijke en TWEE voor het vrouwelijke.

Een zeer grote rol speelde het getal DRIE. Vernoemen wij vooreerst de « heilige triaden » : Vader — Zoon — H. Geest; Hemel — Aarde — Ruimte; Brahma (Schepper) — Shiva (Vernieler) — Vischnou (Behouder); Osiris — Isis — Horus; de Kapitolijnse trias : Jupiter, Juno en Minerva; Essentie — Substantie — Levensadem; Geest — Ziel — Lichaam.

De drietand wordt door sommigen beschouwd als het symbool van de drie-eenheid, zo b.v. in Indië. DRIE en NEGEN (3×3) waren de getallen, die de Griekse vroomheid beheersten en thans nog een grote invloed uitoefenen op de cultus der Westerse volkeren. DRIE was reeds een heilig getal bij Homeros. Waarschijnlijk staat de heiligheid van dit getal in verband met de Griekse cosmographie. In zijn Ilias — zang XV — bezingt Homeros het heilige drietal, dat de wereld overspant en regeert. De wijde hemel is het rijk van Zeus, de schuimende zee dit van Poseidon en de donkere onderwereld dat van Hades.

DRIE en NEGEN doen heden eveneens nog hun invloed gelden. Zo vinden wij drie o.m. terug in de Paas- en Pinksterviering, evenals in het gezegde : « **Nunquam duo, semper tres** », hetgeen wij zouden kunnen vertalen door de Nederlandse uitdrukking : « Alle goede dingen bestaan uit drie ».

DRIE speelt trouwens nog een grote rol in alle traditionele indelingen; zo bestaat bijvoorbeeld een periode uit drie delen, en zijn er drie grote nationale staatsmachten. Ook in de folklore blijkt dit getal een uitzonderlijke betekenis te hebben. Zo reed de bruidstoet driemaal om de te betrekken woning, hetgeen misschien een overblijfsel is uit de tijd van de bruidroof, om de vervolgers het spoor bijster te maken, waarbij men zich de vervolgers echter ook als boze invloeden kan voorstellen, die het op het huwelijks-geluk van het jonge paar hebben gemunt. Ook de begrafenistoet reed driemaal om het kerkhof, eer men stilhield bij het graf. Dit was volgens Dr. Van den Berg « het trekken van een magische kring, die de dode buiten de wereld der levenden bant, maar hem evenzeer beschermt ». (**Volk van Nederland**, 202). Ter Laan noemt echter als andere opvatting van dit gebruik de mogelijkheid, dat

het een van de middelen is, die de ziel of geest van de dode beletten de weg naar het huis, waar hij leefde, terug te vinden. In elk geval is het een overgangsrite, in Friesland nog gebruikelijk.

Ook de Drie Koningen, de Wijzen uit het Oosten, waren met drie, hetgeen andermaal wijst op de magische betekenis van dit getal. Vermelden wij ook de driehoek van latten, opgehangen aan een bouwwerk, als waarschuwingsteken voor de voorbijgangers. Pater Adriaan Poirters vernoemt anderzijds de drie volgende « zwarigheden » :

« Drie dingen beswaren myn gemoet,
Ten eerste, dat ik sterven moet,
Het ander beswaert my nog veel meer,
Omdat ik niet en weet, wanneer;
Maer 't derde beswaert my boven al :
Ick weet niet waer ick varen sal ».

Drie penningen — zegt Ter Laan — waren het ganse bezit van een vrome maagd in Dordrecht, maar deze drie penningen kwamen terug, zodra ze uitgegeven waren. Zo kon zij een hele kerk bouwen.

Dat bij sprookjes de sleutel tot ordening en herhaling der motieven doorgaans het getal DRIE vormt, wordt duidelijk aangetoond door Beitzl in « *Deutsche Volkskunde* » (1933, blz. 493-494). DRIE, zegt hij, is in talloze uitingen van geloof en bijgeloof, in riten en symbolen, zowel heden als eertijds, in ons aller bewustzijn de uitdrukking van een hogere eenheid, van het ideale eindpunt. DRIE is de grondslag van alle dichtelijke en zelfs algemeenschepende composities. Rechts en links, boven en onder, begin en einde, willen een middelpunt hebben. Eén is het ene, twee is het andere, « maar alle goede dingen bestaan in drie ». Zo vinden we reeds als titels van de sprookjes : « De Duivel met de drie Gouden Haren », « De Drie Slangenblaadjes », « Tafeltje-dek-u, Ezeltjestrak-u en Knuppel-uit-de-Zak », « Van het Muisje, het Vogeltje en de Braadworst », « De Drie Spinsters », « Van Drie Broeders », « De Drie Gelukskinderen », enz. De zes dienaars, of de twaalf broeders, verdubbelen en verdriedubbelen eenvoudig het grondgetal.

Behalve DRIE speelt ook ZEVEN — waarover wij verder uitvoerig handelen — een rol in de sprookjes, eveneens wegens de symbolische waarde van dit getal. Zeven is een voornaam tijdrekenend en astronomisch getal. Naast DRIE en NEGEN treedt ZEVEN in het volksgebruik het sterkst naar voor. Zo kent het sprookje « De Zeven Broeders », die door de man zonder hart in stenen veranderd werden, of die in raven veranderen, evenals men de « Zeven Dwergen » kent, die achter de zeven bergen woonden.

Maar toch wordt b.v. in het sprookje der in stenen veranderde broeders het getal in $6 + 1$ opgelost, want de zevende broeder, die aan de betovering ontsnapte, was bestemd om zijn zes broeders (2×3) te verlossen. Het ideale getal DRIE krijgt zo andermaal de bovenhand. Want in voormeld sprookje van de zeven broeders noemt de man zonder hart drie plaatsen, waar zijn verloren hart zou vertoeven : in het beddelaken, in de kamerdeur en (het derde is de juiste plaats !) in de vogel, die in de grote kerk rondvliegt, heel ver weg, in een eenzame, onbekende streek.

De knaap gaat op weg en heeft DRIE zonderlinge ontmoetingen : met een grote rode os, met een groot wild zwijn en met de Vogel Grijp. Hij is goed voor die dieren en aldus staan ze hem uit dankbaarheid bij in het overwinnen van de DRIE hindernissen : de rode os drinkt het water van de kasteelgracht uit, het zwijn bestormt de muren tot puin en Grijp vangt de vogel, die het verloren hart bezit. Talloze andere voorbeelden over de grote betekenis van het getal drie in de sprookjes zouden hier nog kunnen aangeept worden.

Nochtans kreeg DRIE niet altijd een gunstige betekenis. Een bijgeloof dat na de eerste wereldoorlog naar onze gewesten onder Engelse invloed overkwam zegt b.v. dat, wanneer drie sigaretten met één lucifer worden ontstoken, één der drie personen (de derde man !) dat jaar, of binnen het jaar, zal sterven.

Als veelvouden van drie, hebben we o.m. ZES, NEGEN en TWAALF, waarvan NEGEN (3×3) het voornaamste schijnt te zijn. Bij de Grieken was NEGEN een heilig getal. Denken wij aan de negen muzen, die de mensen zoveel schone kunsten schonken. Griekse feesten ter ere van de goden duurden een noeven lang. In ons volksgeloof werd de negende dag van een ernstige ziekte, en vooral ook bij een kraamvrouw, als bijzonder gevaarlijk beschouwd. Ter Laan verzekert, dat de negende dag de kraamvrouw weer te bed lag. Anderzijds vinden we het getal terug in de « Negenkracht », ook meesterwortel geheten (**Imperatoria Osthrutium**), een geneeskrachtige plant, gebruikt tegen maagziekten. In Friesland werd zij gebezigd, als iemand behekt was.

Voor het getal TWAALF (4×3) verwijzen wij naar de twaalf apostelen en vooral naar de « Twaalf Nachten », de nachten van Kerstmis tot Driekoningen, die in het volksgeloof eertijds een voorname rol speelden. Men zei, dat de lucht dan vol geesten was; de zielen keerden op de wereld terug, zochten de oude woning weer op en wilden hun deel hebben aan de feesten, zodanig dat het zg. « Joelfeest » bij de Germanen uitgesproken kenmerken van dodenverering vertoonde.

Noemen wij ook de twaalf tekens van de Zodiac of Dierenriem, de twaalf stammen van Israël en ook de twaalf poorten waarover gesproken wordt in de Openbaring (21 : 12), en die als volgt waren samengesteld, waarbij wij ongetwijfeld een symbolisch verband mogen vermoeden tussen de nummers en de overeenstemmende gesteenten :

1 : jaspis; 2 : saffier; 3 : chalcedon; 4 : smaragd; 5 : sardonyx; 6 : sardius; 7 : chrysoliet; 8 : beryl; 9 : topaas; 10 : chrysopraas; 11 : hyacinth; 12 : amethyst;

Ook de runeninscripties hadden een alfabet van 3 reeksen van acht letters. VIER EN TWINTIG (2×12) werd gebruikt als het summum van magische kracht. Ook veelvouden van 24 worden aangetroffen in vele runeninschriften. (Cf. het boek over de Runen van Sigurd Agrell).

DE MAGISCHE ZEVEN.

ZEVEN was aanvankelijk bij Grieken en Romeinen geen heilig getal, maar was van ouds het hoogheilig Oosterse getal, dat weldra burgerrecht verwierf bij de Aziatische Grieken en Alexandrijnen, doordrong tot in Rome en weldra met een bijzondere verering gebruikt werd door Vergilius, die fel onder de invloed van de Oosterse wijsbegeerte stond.

Volgens de Oosterse overleveringen werd de schepping in zeven dagen voltooid. Men leest in de Bijbel over de zeven vette en de zeven magere jaren. Eén der kostbaarste sieraden van de tempel van Jeruzalem was de kandelaar met zes armen (Exodus 26 : 32) en zeven lampen (Ex. 26 : 37). Vernemen wij verder uit de Bijbel de brief aan zeven gemeenten (Openbaring 2 — 3), het boek met zeven reglementen (Openb. 5), zeven engelen met zeven bazuinen (Op. 8 : 6), de zeven schalen (zeven plagen) (Op. 16), zeven parabels over het Koninkrijk Gods (Matth. 13), de zeven geesten van God (Jesaja 11 : 2), 70 maal zevenmaal vergeven (Mattheus 18 : 21) enz. St.-Augustinus heeft er een uitvoerige studie over geschreven (*De Numeris*).

In latere classificaties van deugden, monumenten enz. werd zeven het getal der volmaaktheid. Zo kwam men in de Oudheid tot de reeds vernoemde zeven wereldwonderen : de pyramide van Egypte; het mausoleum van Mausolus, koning van Karië; de tempel van Artemis te Ephese; de tuinen van Babylon; de Colossus van Rhodes (verwoest door een aardbeving); de Zeus van Phidias en de Pharos van Alexandrië. En zeven is nog altijd het heilige getal van de christelijke leer, waarin gesproken wordt over de

zeven werken van barmhartigheid, de zeven grote geloofsverkon- digers der Middeleeuwen, enz.

De reeds vermelde invloed van het getal in de sprookjes moge bekrachtigd worden door volgende aanhalingen : Jan Onversaagd sloeg zeven vliegen in één slag; de draak had zeven koppen; Blauwbaard had zeven vrouwen; de reus had zeven kinderen en Duimpje was de jongste van zeven. De reus trok zevenmijlslaarzen aan, de wolf at de zeven geitjes op en... na zeven jaar kwam de Duivel iemands ziel halen.

Ook de kruid- of kroedwis, gewijd op O. L. Vrouw-Hemelvaart en die een middel blijkt te zijn tegen donder en bliksem, bestaat uit zeven (elders negen) soorten planten. Men kent ook het «zevengetij», de hoornklaver (*Trigonella Coerulea*), die als wondermiddel reeds door Plinius, Celsus en Dioscorides werd vermeld.

Ter Laan noteert in zijn «**Folkloristisch Woordenboek**» (blz. 484 en 485) dat volgens het volksgeloof vroeger het zevende meisje van éénzelfde moeder een heks zou worden; de zevende jongen was voorbestemd om weerwolf te spelen. Ook meende men, dat de zevende zoon genezende kracht zou bezitten. Daarvan noemt Gewin in zijn «**Volksgeloof**» talrijke voorbeelden. De zevende zoon is geschikt om als «belezer» op te treden, zegt ook Prof. Verdam in zijn studie over de bezweringsformulieren. Dit geldt vooral, als de persoon in kwestie op een of andere wijze misvormd is, een bultenaar b.v. De zevende zoon is gelukkig in al wat hij onderneemt, voegt Van den Bergh er in zijn «**Woordenboek der Mythologie**» aan toe. Ter Laan vermeldt ook een «zevendubbel- tjesring», namelijk een ring, gemaakt van zeven dubbeltjes (munt- stukjes), die bij zeven verschillende personen afgebedeld zijn, en beschouwd wordt als amulet tegen vallende ziekte.

De geboorte van het zevende kind in een gezin wordt in de Kempen nog steeds gevierd als dorpsfeest en doorgaans is de koning peter van de zevende zoon, of de koningin meter van de zevende dochter. De oorsprong van dit gebruik dient in het oude bijgeloof gezocht.

Vermelden wij over «**Het cijfer zeven**» een in 1917 verschenen studie van Willem Baekelmans.

NOG ANDERE SYMBOLISMEN.

Elf is bij ons een gekkengetal,⁽¹⁾ en dertien een ongeluksgetal. Met dertien aan tafel zitten betekent, volgens het volksgeloof, dat

(1) Waarschijnlijk uit gelijkheid van klank met *elf* of *alf*, oorspronkelijk dodengeesten in het Germaans volksgeloof. Men onderscheidde later de *lichtelven*, gevleugelde wezens van ideale schoonheid, en de *zwartelven*, die aardgeesten bleven. Deze laatsten bezaten

spoedig een der aanzittenden sterven zal. Men heeft deze mening willen afleiden uit het verhaal over Jezus' laatste avondmaal, waarbij Judas het eerst opstond en ook de eerste was, die stierf. (Matth. XXVII : 5). Het bijgeloof schijnt echter veel ouder te zijn, en komt voor in sprookjes van Indo-Germaanse oorsprong.

Tot slot van deze beschouwingen over de getallensymboliek — waarvan de oorsprong nog immer in de kern een raadsel blijft — kunnen we verwijzen naar het getal VEERTIG, dat in de Bijbel veelvuldig voorkomt. Wij beperken ons tot een paar voorbeelden uit een ganse reeks :

— Toen sprak de Heer tot Noach : « Nog zeven dagen en ik zal het op de aarde 40 dagen en 40 nachten laten regenen ». (Gen. 7 : 4).

— Na 40 dagen opende Noë het venster van de Ark en liet een raaf vliegen. (Gen. 8 : 16).

— Mozes leefde driemaal 40 jaar; toen hij 40 jaar oud was, ging hij de kinderen van Israël bezoeken. De koning van Egypte trachtte Mozes te doden en deze vluchtte naar Madian, waar hij 40 jaar de schapen hoedde van Jethro. Daarna zwierf hij met de zonen van Israël 40 jaar door de woestijn, waar zij met manna werden gevoed. (Ex. 16 : 35).

— Nadat de Heer de tien geboden had afgekondigd op de Sinai, beklom Mozes de berg en verbleef daar 40 dagen en 40 nachten zonder eten en drinken. (Ex. 25 : 16).

Wij zouden nog talrijke andere aanhalingen kunnen geven in dit verband, maar deze mogen reeds volstaan om de aandacht te vestigen op dit zeer waarschijnlijk mystiek getal, waarover bij ons weten tot hiertoe nog geen speciale interpretatie is gegeven. Het symbolisme van de getallen blijft nog immer een haast onuitputtelijke bron van het wetenschappelijk onderzoek. Uit het voorgaande moge blijken, dat gans de levenshouding en gans de begripswereld van de mens er sinds de vroegste historische Oudheid mee doordrenkt was en dat ook in onze gemechaniseerde samenleving nog steeds sporen hiervan worden teruggevonden.

A. M. LAMEND.

de macht om de mens beet te nemen en op een dwaalspoor te brengen, vandaar de uitdrukking : « *Van den af geleed (of geleid) zijn* », voor verdwalen op een welbekende weg. Hun blik was voldoende om iemand te betoveren, ja, krankzinnig te maken. Tot iemand, die zich gek aanstelde zei men dan ook : « Ge zijt een elf », synoniem van « ge zijt een zot ». (Nota van de Redactie).

Kwintie

Eenzaam, in al zijn geheimzinnigheid, staat op het gehucht « De Knok » te Asper, dicht bij de Sint Martenskapel, een heel eigenaardige en zeer oude steen, door het volk « Kwintie » geheten. Even geheimzinnig als de steen zelf is zijn naam en even mysterieus is voor velen zijn oorsprong.

Het is misschien opvallend, doch als men rekening houdt met de volksaard, heel natuurlijk dat de mensen in de loop der tijden aan deze steen allerlei gekke spookverhalen en vertelsels hebben verbonden. Het volk immers wil aan alles wat geheimzinnig is of waarvan de betekenis niet meer onmiddellijk voor het grijpen ligt, toch nog een verklaring geven. Niet zelden wordt die uitleg dan ook gezocht in het bovennatuurlijke en zelfs het onmogelijke.

Men zal U hier te Asper vertellen dat die steen het grafmonument is van een Turk of van een generaal of alleszins van « een grote kop » welke daar jaren geleden zou gesneuveld zijn. Wat die Turk hier te Asper kwam doen wordt er niet bij verteld. Het is waarschijnlijk de blijkbaar exotische vorm van die steen welke hen op die gedachte bracht. Anderen, zoals we verder nog zullen zien, heten die steen heel eenvoudig een Romeinse mijlpaal en een oud vrouwtje sprak ons zelfs van een « versteend spook ». Het is begrijpelijk dat de volksfantasie hier een vruchtbaar terrein vond.

De werkelijkheid is echter heel wat anders. De waarheid is dat « Kwintie » het laatste overblijfsel is van een « vierschaar » en meer bepaald van de vierschaar, welke de Sint-Baafsabdij van Gent hier te Asper bezat.

Het betreft hier namelijk een der « vóór-stenen », zoals we die kennen bij de nagenoeg nog volledig bewaard gebleven vierschaar van Moregem bij Oudenaarde, op de baan naar Wortegem.

Misschien kunnen we het spijtig vinden dat die steen in de loop der tijden, jaar na jaar, telkens met een dikke laag teer is bedekt geworden, zodat hiermede zijn oorspronkelijk uitzicht grotelijks verloren ging. Nochtans heeft hij hierdoor aan geheimzinnigheid en schilderachtigheid zeker gewonnen.

In het midden van de steen, op de voorkant, toont een onregelmatige hobbelige verhevenheid ons nog duidelijk de plaats waar eens het wapenschild van Sint-Baafs prijkte.

Of die vierschaar hier oorspronkelijk op de Knok heeft gestaan, zouden we niet durven bevestigen, alhoewel het als zeer waarschijnlijk voorkomt. Over haar bestaan gedurende de middeleeu-

De Steen genaamd KWINTIE te Asper.

wen is ons bitter weinig bewaard gebleven. Alleen vonden we een oorkonde, gedagtekend van 24 Mei 1547,⁽¹⁾ waarbij de Raad van Vlaanderen aan zijn eerste deurwaarder mededeelt dat de abt van de Sint-Baafsabdij een klacht had ingediend, omdat sommigen de « vierschaere » welke hij van oudsher bezat te Asper, met al de rechten en inkomsten eraan verbonden, hadden « uytgedolven en uytgeworpen » en « over hende gestelt » op een andere plaats. Spijtig genoeg worden in dit document de plaatsen niet nauwkeuriger aangeduid. Ingevolge die klacht gaf de Raad aan zijn eerste deurwaarder bevel zich naar Asper te begeven en er in aanwezigheid van de betichten op de plaats waar de vierschaar eerst stond en op de plaats waar zij werd overgebracht het recht van de abt te proclameren, hen te verbieden hun vergrijp te herhalen en hen de schade te doen betalen. Zo ze zich hierbij niet neerlegden zouden ze voor de Raad van Vlaanderen worden gedaagd.

De vierschaar werd herbouwd, doch raakte later, waarschijnlijk reeds op het einde der XVIe of het begin der XVIIe eeuw, in verval. Als enige herinnering daaraan is ons slechts « Kwintie » bewaard gebleven.

Doch van waar komt die zonderlinge naam ? Dit blijft nog steeds een raadsel. Het volk handelt soms zo eigenaardig in het geven van namen. En toch valt het niet te ontkennen dat namen zo maar niet in het wilde weg worden gegeven. Er schuilt steeds een diepere betekenis in. In « Kwintie » dient een betekenis gezocht, die heel waarschijnlijk een hele tijd achteruit te vinden is.

Sommigen menen die naam te moeten afleiden van het Latijnse « quintus », dat « vijfde » betekent en derhalve laten ze die steen doorgaan voor een Romeinse mijlpaal. Hun bewering staven ze nog door het feit dat hier vroeger door Asper een Romeinse heirbaan of ten minste een diverticulum leidde. Na onze uiteenzetting van zoëven moeten we deze bewering in zijn geheel verwerpen.

Maar er is ook nog wat anders :

Het is maar al te klaar dat de volksgeneeskunde, om niet te spreken van de kwakzalverij, vroeger veel meer in aanzien stond bij het volk dan nu. Evenmin valt te ontkennen dat bij ziekten en kwalen de heiligen soms een buitengewone geneeskraft werd toegekend. Wij, moderne mensen, zien maar al te dikwijls in die beewegerij en heiligenverering alleen het bijgeloof en niet zelden de kwezelarij. Toch blijft het steeds een uiting van de diep-godsdienszige zin onzer Vlaamse buitenmensen.

(1) A. VAN LOKEREN, Histoire de l'abbaye de Saint Bavon et de la crypte de Saint Jean, Gand 1855, Deel II, blz. 101.

Het gebeurt wel eens meer dat een klein kindje huilt zonder dat er een speciale reden toe bestaat. Doch als een kindje hele dagen ligt te schreeuwen en te huilen, dan is het natuurlijk ziek en lijdend. Nu zouden we er al eens een dokter bijhalen, doch vroeger ging dat heel anders. Dan nam de moeder op een schone morgen haar jongste spruit en ze ging «dienen voor de schreemers» naar... «Kwintie». Moest «Kwintie» nu met een of ander heilige enig uitstaans hebben, dan ware dat nog normaal, maar aangezien er de heiligheid niet zo heel dik zal opliggen, kunnen we dit gebruik niet anders dan hoogst eigenaardig en bijna onverklaarbaar noemen.

Anderzijds weten we dat Sint Kwinten of de H. Quintinus op sommige plaatsen wordt aangeropen tegen allerlei kinderkwalen. Toch kunnen we onmogelijk «Kwintie» als een beeld van Sint Kwinten gaan beschouwen. Moeten we een verband zoeken in de namen? Maar welk verband?

Het «dienen» zelf zouden we desnoods nog kunnen verklaren, alhoewel we onze beweringen op geen vaststaande bewijzen kunnen baseren.

We weten immers dat de H. Martinus in verscheidene heiligdommen en kerken wordt aangeropen voor de «schreeuwers»⁽²⁾. Het is derhalve niet uitgesloten dat de Sint Martinuskapel in vroeger tijden een drukke bedevaartplaats was, waar gediend werd tegen kinderkwalen. Het volk is immers soms zo wispelturig. Heiligen welke vroeger hoog in aanzien stonden, verdwijnen opeens als minderwaardig, terwijl andere plots in aanzien stijgen.

Ondertussen stond daar «Kwintie» op een paar honderd passen van de Sint Martinuskapel in al zijn geheimzinnigheid. Niemand die zich noch zijn oorsprong, noch zijn betekenis herinnerde. Reeds deden hiervoor verscheidene vertellingen en verhalen de ronde en niet zelden werd hij gebruikt als schrikbeeld en boeman voor de kleine bengels.

De mensen, welke met hun kinderen naar Sint Maarten kwamen bewegen, gingen dan ook eens tot aan «Kwintie» om hem eens aan de kleine snaken te laten zien. Op de duur gingen ze dit zelfs als een essentieel onderdeel van de beweging aanzien. Voor mensen met een grote verbeelding kon «Kwintie» desnoods zelfs nog doorgaan voor een oud verweerd heiligenbeeld. Dit wordt zelfs nu nog door sommigen beweerd en om hun bewering kracht bij te zetten zullen ze U wijzen op het «wijwatervatje» dat in de zijkant van

(2) J. GEUSSENS, Volksbewegingen voor ziekten van mens en dier, Katholieke Vlaamse Hogeschooluitbreiding, Nr 3, 1947, blz. 9.

de steen is aangebracht. Die kleine uitholling vinden we evenwel terug op de « voorstenen » van de vierschaar te Moregem en is dus niets speciaal.

Van lieverlede ging men zelfs de bijkomstigheid voor de hoofzaak aanzien en droeg men de devotie, voorheen aan Sint Maarten betuigd, over op « Kwintie ».

Als een moeder kwam dienen voor de « schreemers » ging dat zó. Men begon aan de Sint Martinuskapel en dan ging men de beeweg, driemaal achtereen, tot aan « Kwintie ». Als er door de regen water in het « wijwatervatje » stond, maakte men er een kruiske en werd de kleine er mede besprenkeld. Men offerde iets in de kapel en liet er zich zegenen. Deze laatste bijzonderheden sterken ons nog in het vermoeden dat de beeweg oorspronkelijk en in de eerste plaats naar Sint Maarten ging.

Deze geplogenheden schijnen evenwel reeds enkele tijd in onbruik geraakt, maar toch is het nog niet zo erg lang geleden dat mensen van vreemde parochiën bij « Kwintie » kwamen dienen voor de « schreemers ».

Moeten we in dit gebruik de redenen zoeken waarom men hier te Asper een kind dat dikwijls huult en weent een « kwintie » noemt ? Maar daarmee is de naam zelf nog niet verklaard !

R. VAN DRIESSCHE.

Zanten

REKENMERKEN VAN ONGELETTERDEN.

Hier volgen de rekenmerken te Gent gebruikt door kleine, ongeleerde winkeliers, bakkers, enz. die de schulden hunner klanten op een achterkant der « binnenblaffeturen » schreven; de klanten betaalden maar den Zaterdagavond, wanneer de man zijn weekloon had ontvangen.

x	= 10	centen.
v	= 5	»
i	= 1	cent.
π	= 1/2	»
⊕	= 1	frank.

17 1/2 centen was dus :

x v i i π

† Lod. L. C.

Het getschrift der molenaars.

In nr I, van den 27sten jaargang, 1952, van « Oostvlaamse Zanten » verscheen op blz. 18 een tabel van molenaarsgetallen.

Dat getschrift werd op de drie molens van **Beervelde** gebruikt.

Deze drie open standaardmolens stonden op zeer korten afstand van mekaar.

Het geschrift werd mij medegedeeld door mulder Cesar De Clercq, wiens molen, alhoewel zeer bouwvallig, nog steeds bestaat.

De balken dragen verscheidene inkervingen : namen van mulders en jaartallen. Het oudste jaartal is 1681.

De tweede molen, die van de kinderen Begijn, werd in 1860 te Beervelde opgetimmerd en was afkomstig van Waasmunster. Deze molen werd in 1928 afgebroken door een neef van de kinderen Begijn, die toen allen overleden waren.

Het bedrijf wordt heden nog voortgezet door Gustaaf Van de Velde, gehuwd met een nicht Begijn.

Deze molenaar kent nog de mulderscijfers van zijn voorzaten, doch slechts onvolledig.

De derde molen, een houten standaardmolen op teerlingen, zoals de andere twee, werd in 1930 gesloopt. De molenaar, Pieter Van Lierde, nu 70 jaar oud, heeft, bij zijn komst te Beervelde in 1907, hetzelfde schrift aangeleerd bij zijn voorzaat, Adolf Thienpont. Pieter Van Lierde zelf, afkomstig van Lokeren, die daar twee broeders molenaars heeft en een derde te Zele, gebruikt echter veelal de cijfers van Zele.

Leon DE WILDE.

Schellebelle Potjesmarkt.

DE AARDEN POTJES TERUG OP DE MARKT.

15 Juni : Potjesmarkt !

Het is zeer bekend, dat vroegere jaren de gewoonte bestond op de markt van Schellebelle aarden potjes, « schuifels » en spaarpotten te verkopen ter gelegenheid van de Potjesmarkt. De talrijke bezoekers droegen die potjes mee naar huis en schonken ze aan de kinderen als speelgoed. Sinds een twintigtal jaren schein dit gebruik af te nemen bij gebrek aan gemaakte potjes en aan geschikte verkopers. Het herleven van sommige folkloristische gebruiken deed ook het verlangen ontstaan deze aarden producten van onze pottenbakkerskunst weer op de markt te brengen. Het is verheugend vast te stellen, dat op die manier de oude potjesmarkt in ere wordt hersteld.

Niet alleen folkloristen en liefhebbers van oudheden zullen het genot kunnen smaken zich deze voorwerpen onzer volkskunst aan te schaffen. Ook de ouders zullen aldus de gelegenheid hebben — tegen zeer geringe prijs — aan hunne kinderen de vreugde te verschaffen, die zijzelf in hun kinderjaren mochten genieten. De Oostvlaamse Folkloristen zien met belangstelling uit naar de praktische verwezenlijking van dit mooie initiatief, genomen en uitgewerkt door de heer Firmin De Waele. Wij hopen dat dit jaar, en in de loop van volgende jaren, de potjesmarkt zijn uitzicht van vroeger moge terugkrijgen en dat hierdoor in ere zal hersteld worden een oud gebruik, dat niet mocht verloren gaan.

Gentse Sagen.

DE MINNEMEERS TE GENT.

In onze kinderjaren (1890-1900) reden wij toch zo graag mede met onze jonge knecht, een volksjongen, mee; wellicht vooral omdat hij ons allerlei vertelde, o.m. herinneren wij ons dat, telkens wij aan de oude Minnemeersbrug achter den « Bêweloënhof » voorbijreden, hij ons wees op de meers, waarover 's morgens en 's avonds dampen walmend uit de Leie kropen, en hij ons beweerde dat op die diepliggende meers de **Meerman en zijn vrouwen** zich met hun vislijven uit de rivier hieven en zij op die natte weide kwamen rondedansen. Daarbij zongen zij dan een verleidend lied, waar men niet mocht naar luisteren, daar zij er mee bedoelden de grote mensen, maar toch de kinderen vooral, in het water te lokken, om de ongelukkigen daar in hun glazen huizen op te sluiten.

Ook bij klaren dag moesten de kinderen en ook de dronkaards die meers schuwen, want in het zwart of groenig water (volgens het seizoen) zat **Slokkepier**, die er steeds op de loer lag om iemand met zijn haak in de Leie te trekken. En dan was 't met u gedaan!

In de rivier krioelde het bovendien van **haketessen**, die zo groot als kleine krokodillen moesten zijn en in de meers waren er **vuurpuiten** en **vuurspuwende padden** gezien geworden.

Nu zijn de meers en ook de oude brug weg en is de sage, die ons de schrik in het lijf joeg, waarschijnlijk ook vergeten⁽¹⁾.

A. HEGMANS.

(1) Zie Oostvlaamse Zanten, 16^e jg., 1941, blz. 79-111 en 194-213, handelend over « de Minnemeersch te Gent » en op blz. 107-111 de berijmde sage van de Minne van de Minnemeersch. (Nota Redactie).

Herdenking van het 40-jarig Bestaan van het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem (1912-1952).

Op Zaterdag, 17 Mei ll., had de plechtige herdenking plaats van de stichting van het Nederlands Openluchtmuseum op de Waterberg bij Arnhem nu 40 jaar geleden. Geen heuchelijker feestdag kon door de folkloristen beter gevierd worden dan op dit ogenblik dat het Openluchtmuseum, thans Rijksmuseum, volledig hersteld is van de schade, die het tijdens de Slag van Arnhem tegen het einde van de vorige Wereldoorlog heeft opgelopen.

De tegenwoordige Directeur, Prof. Dr. Winand Roukens, een oude vriend van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen, was zo vriendelijk geweest de Stad Gent, zetel van een Museum voor Folklore, en de hoogleraar in de volkskunde van de Universiteit te Gent op de plechtigheid uit te nodigen. Als vertegenwoordiger van de Stad toog onze Voorzitter van de Museum-Commissie, Schepen Mr. Joz. Vermeulen, vergezeld van Prof. P. de Keyser, naar het verre Arnhem. Een prachtig Meiweder begunstigde de autotocht.

Klokke elf werd kennis gemaakt met de Nederlandse autoriteiten, o.a. Zijn Excellentie Mr. J. M. L. Th. Cals, Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, en konden we in gezelschap van de afgevaardigden van de Nationale Commissie van Folklore van België, Prof. Dr. R. Foncke en J. Pieters, de grote feestzaal binnentreden. Meer dan 400 gasten bleken aanwezig. Het is te midden van een piëteitsvolle stilte dat twee kunstwerken voorafgaandelijk werden onthuld: een geschilderd portret van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina en het bronzen borstbeeld van de stichter van het Museum: de voor schrijver dezes onvergetelijke Majoor F. A. Hofer.

De feestrede van Prof. Winand Roukens, directeur, was indrukwekkend naar inhoud en vorm, vol oorspronkelijke gedachten en plannen voor de toekomst. De rede van Prof. R. Foncke namens de Nationale Commissie werd zeer opgemerkt. Ze bezegelde de broederschap, die Nederlandse en Vlaamse folkloristen verenigt.

Namens de Vereniging van de Vrienden van het Nederlands Openluchtmuseum werd treffend gesproken door Jhr. J. Beelaerts van Blokland.

Van de Gelderse koffietafel werd ruim gebruik gemaakt. Jam-

mer had de uitbater van het restaurant niet zo'n geweldige toeloop voorzien.

De namiddag werd geheel gevuld door de bezichtiging van het Openluchtmuseum en de stichting van nieuwe gebouwen: een Staphorster boerderij, een Limburgse schuur met stroopkokerij uit Terstraeten, een handboogschietbaan uit Roermond, het steken van de eerste spade van de Drentse Buurt. Het hoogtepunt van de folkloristische namiddag was zonder twijfel het Prijsvogelschieten door het St. Gangulphus- en Laurentiusgilde uit Huissen en het St. Sebastianusgilde uit Gendt. Er was een demonstratie van vendelzwaaiers en van Twentse volksdansers. Als merkwaardigheid laten we hier het Programma van het Vogelschieten, dat we ten onzent in deze vorm niet kennen, volgen:

PROGRAMMA VAN HET VOGELSCHIETEN.

Ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem zullen twee Betuwse gilden in onderlinge wedstrijd prijs- en vogelschieten:

1. het tweelinggilde van St. Gangulphus en Laurentius uit Huissen (gesticht resp. in 1411 en 1661 en in 1880 samengesmolten), dat met zijn koningen (koningszilver vanaf 1554 en 1663), keizers, tamboers en vendeliers een eerbiedwaardige traditie belichaamt;
2. het St. Sebastianusgilde uit Gendt (in 1873 heropgericht als voortzetting van een misschien 16^e eeuwse gilde), dat na de laatste oorlog geheel werd vernieuwd (koningszilver vanaf 1945) en met zijn tamboers, bazuinblazers en moderne uniformen de jongere gilden vertegenwoordigt.

2.30 uur De gilden uit Gendt en Huissen trekken met vliegende vaandels en slaande trommen op naar de feestweide en defileren voor de gasten.

Een jongen met de sierlijk opgetuigde vogel gaat voorop.

De koningen worden hier aan de gasten voorgesteld en nemen tussen hen plaats, waarna de vendeliers van Huissen ter ere van koningen en gasten een vaandelgroet brengen.

Welkomstwoord door Dr Win. Roukens, Directeur van het Nederlands Openluchtmuseum.

Wilhelmus.

3 uur VOGELSCHIETEN.

Het vogelschieten wordt door een wedstrijdcommissie geregeld.

Eerst schieten de koningen, daarna om beurten een schutter van Gendt en Huissen. Aan het afschieten van gedeelten van de vogel zijn prijzen verbonden t.w. voor de kop, rechtervleugel, linkervleugel of staart elk een prachtige bierpul en voor de romp een fraai gegraveerd schild van zuiver zilver. De prijzen worden voor het *gilde* gewonnen, terwijl degene, die de romp (= « vogel ») heeft afgeschoten, de persoonlijke titel van « Koning van de Waterberg » verwerft.

De schutsboom is 15 M. hoog en er wordt « opgelegd » geschoten op een afstand van 6 M. met gebruikmaking van voorlaadgeweren.

De vogel is vervaardigd van een taai boomstronk.

Ter afwisseling wordt tijdens het schieten muziek ten gehore gebracht door de fanfare uit Huissen en wordt om beurten door de gilden gevendeld. Het is de

grote kunst om bij deze sierlijke zwaabewegingen te voorkomen, dat het zijden doek de bodem raakt. Tevens zullen de Twentse Naobers uit Arnhem enkele boerendansen uitvoeren.

4 uur *PRIJSUITREIKING.*

Vendelzwaaien ter ere van de prijswinnaars.
Taptoe door Gendt.

4.30 uur *AFMARS.*

Deze dag in het Openluchtmuseum te Arnhem was voor alle aanwezige folkloristen hoogst leerrijk en voor ons, folkloristen uit België, in weerwil van onze achterstand, bemoedigend. Men heeft ons geleerd dat wie, zoals onze broeders-folkloristen uit Nederland, volhouden, het op de lange duur moeten winnen. Het zijn ten slotte de bezoekers van een dergelijk museum, die de beste propagandisten voor de Openluchtmuseum-idee worden. Moedigen wij onze toeristenverenigingen aan een bezoek aan het Openluchtmuseum te Arnhem op hun jaarlijks programma te brengen en de actie tot verwezenlijking van de Idee in België zal niet uitblijven! Daarvan waren de Belgische gasten, allen militante folkloristen en sedert jaren voorstander van een Vlaams Openluchtmuseum, waarvan de verschillende hofstede-typen en molens uit het Vlaamse land een eerste begin zouden uitmaken, na de Arnhemse Dag meer dan ooit overtuigd.

K.

Nog over een merkwaardig Volksgericht. (Zaagsel strooien).

Naar aanleiding van de bijdrage over dit onderwerp door Dr. Kits Nieuwenkamp in Oostvlaamse Zanten jg. XXVII, blz. 16-17, gepubliceerd, wil ik aan onze lezers medelen wat ik van dit zaagsel strooien weet uit mijn jeugdijaren en wat ik onlangs nog kon aantekenen.

In Zeveneken (O. VI.) noemde men dit « **lemen⁽¹⁾ strooien** » of « **kaf⁽²⁾ krijgen** », soms ook wel « **met de klodden⁽³⁾ zitten** ».

Het lemen strooien of kaf krijgen heb ik dikwijls gezien tijdens mijn verblijf te Zeveneken in mijn kinderjaren (1914-1925). Het gebruik van het strooien heb ik meermalen zelf vastgesteld, want als dit 's nachts gebeurd was, dan liep dit rond als een strovuurtje

(1) Lemen = houtachtige deeltjes van vlas, welke na het zwingelen overblijven.

(2) Kaf = stof en stroafval na het graanzuiveren: het wannen, met de wan of de wanmolen.

(3) Klodden = Vezels en stofresten na het zwingelen van vlas.

en de mensen uit de andere wijken gingen er naar « kijken ». Dan zag men dat er gestrooid was langsheen de haag op geheel de lengte; wellicht om de moeilijkheid van het verwijderen te bevorderen; vooral in doornhagen was dit onbegonnen werk.

Bij wie ? — Bij het meisje of de jongen, wiens partner met een ander ging trouwen en dus de geliefde in de steek liet « zitten ». Het strooien had dan plaats de avond dat het nieuwe koppel in de kerk zijn eerste gebod gekregen had, of de aankondiging der trouwbelofte.

Vooraf, als er zoiets plaats had, werd er reeds een hele tijd tevoren gefluisterd : « Zou zij (of hij) geen kaf krijgen ? » zodat er plannen reeds lang tevoren gemaakt werden en wie in dit geval verkeerde er zich dan ook kon aan verwachten.

Het is zelfs gebeurd, dat een vader van zo'n meisje zich schuil had gehouden in het kapelleken gelegen tegenover de Doorslarestraat en dat hij de strooiers trakteerde met twee emmers beir (aal).

Sputters vonden er soms ook wel eens lol in, de kinderen te sturen, naar degenen die klodden hadden gekregen, om hun te vragen of zij niet wat klodden hadden om een koord of een zeel te draaien om met hun top te spelen. Die sputters beloofden dan ook aan de kinderen, dat zij voor hen een koord zouden draaien. Begrijpelijk werden dan de « slachtoffers » nog kwaad op de spotvogels.

Nog een ander soort van volksgericht heeft zich onlangs in de zelfde gemeente voorgedaan. Een weduwnaar werd, naar de volksmond, er van beticht bij een meisje « wat achter gelaten te hebben »; bij de geboorte aldaar van een kindje werd zijn hek versierd met een rij tutters (fopspenen), gemaakt uit lappen stof. De man is dadelijk verhuisd naar een ander dorp.

In tegenstelling met wat in bovengenoemd artikel in Oostvlaamse Zanten aangegeven is, was het zaagsel strooien voor meisjes, die moesten trouwen te Zeveneken niet in gebruik, wel kreeg en krijgt nog, de moeder van een onwettig kind de spotnaam van : « 't Is een haagweduwe »⁽¹⁾.

Ik meen, dat deze kleine mededeling haar belang had voor onze lezers. Hier werd, of wordt nog, het zaagsel **niet** in de put geworpen, maar wel langsheen de afsluitingshaag van het woonhuis van de betrokkene.

Borgerhout.

Ferdi VAN DE VIJVER.

(1) « Haagweduwe » of « haagweeuw » voor ongehuwde moeder wordt algemeen gebruikt. Zie voor de bijvormen. « haakweduwe », « naakte weduwe », « stoppelweduwe » en voor de verklaringen ervan : *A. de Cock, Spreekwoorden en Zegswijzen over de Vrouwen, de Liefde en het Huwelijk*, blz. 215-216. Ook bij *L. Lievevrouw-Coopman, Gents Woordenboek*, D. I., G-K., blz. 486. (Nota van de Redactie).

Plechtige Opening van het Museum voor Oudheidkunde en Folklore, te Ronse.

Op Maandag, 9 Juni 1952, daags na de Fiertel, had te Ronse de plechtige opening, of liever heropening, plaats van het Museum voor Oudheidkunde en Folklore. Inderdaad, op 24 Mei 1937 werd reeds aldaar overgegaan tot de opening van een Folklore-museum, nl. in een gebouw gelegen Fostierlaan, nr. 41. Over deze plechtigheid schreef onze erevoorzitter Prof. Dr. P. de Keyser, die bij deze gelegenheid ook een rede uit naam van de Bond hield, een omstandig verslag in « Oostvlaamse Zanten » 12e jg. (1937), blz. 90-91. Die lokalen werden in 1940 door de bezetter aangeslagen en de verzamelingen bleven gedurende jaren opgeborgen op zolders en bij particulieren. Toen de gebouwen van de Priesterstraat — het oud eigendom Desclée — waar voorlopig de stedelijke boekerij en het stadsarchief ondergebracht waren, vrijkwamen, werden zij, dank zij het initiatief van dhr. Burgemeester Soudan en de steun van het stadsbestuur, volledig hersteld en opgefrist, zodat zij een waardig en stemmig kader vormen voor de rijke verzamelingen, die er ondergebracht werden.

De plechtige opening had plaats te 11 u. in aanwezigheid van talrijke personaliteiten. Onze voorzitter vertegenwoordigde de Bond.

Dhr. Burgemeester Soudan opende de academische zitting met een huldewoord voor de inrichters en een humoristische oproep tot het schenken van voorwerpen voor het museum, want te Ronse bestaan er vele interessante particuliere verzamelingen, die bij sterfgeval van de eigenaar dreigen uiteengerukt, of door vreemdelingen opgekocht te worden en zo voor de stad en de gemeenschap verloren te gaan. Mej. N. Van Opbroeke las daarna een uittreksel uit « Tavie » van de Ronsische schrijver V. de Pauw. Daarna namen beurtelings het woord de hh. Roekeloos als voorzitter van de stedelijke museumcommissie, en de tachtigjarige Ronsische historischrijver Dr O. Delghust, die nu eindelijk een zijner dromen verwezenlijkt zag, het woord.

Mej. Hansens las gevoelvol enige « Croquis renaisiens » voor en als laatste spreker trad dhr J. Van Es, voorzitter van de Geschieden Oudheidkundige Kring van Ronse en van het Tenement Inde, op, die een bondig historisch overzicht van de stad gaf.

Daarop volgde het bezoek aan het Museum, waarvan de verzamelingen oordeelkundig ingedeeld en methodisch gerangschikt zijn. Iedere zaal of kamer heeft haar bijzonder karakter. Zo de ambachtzaal geeft een retrospectief beeld weer van de textiel-industrie, de voornaamste nijverheid van Ronse, ook is er een schoenmakerij en een oude bakkerij ondergebracht. In de gang vertoont een volledige verzameling fotokaarten en prenten de meest typische hoekjes en gebouwen van Ronse, waarvan vele reeds door ombouwing of sloping verdwenen zijn. Dan komen wij over de weverskamer met alkoof in het rijke salon, in Empirestijl. De volgende zaal is gewijd aan de rijke verzameling van Dr O. Delghust (oude prenten, diploma's, oorkonden en de historische werken van de schenker). Op de verdieping, in de zaal F. Gijselings, treffen wij aan al de documenten : brieven, handvesten, registers der resolutiën, reglementen, portretten, vaandels, blazoenen, een tafelservies zelfs, der oude schuttersgilden St. Sebastiaan (handboog), Wilhelm Tell (kruisboog), St. Hermes (busschieters), St. Martinus (handboog). Daarop volgt een galerij van beroemde Ronse-naars, zoals Prof. Alph. Renard, Pastoor Glorieux, Ing. Royers, schilder Aug. Delfosse, de wereldbekende opvoedkundige Dr Ov. Decroly, Kanunnik Puissant, de verdienstelijke oudheidkundige, enz. Verder nog de zaal gewijd aan de kerkelijke en burgerlijke geschiedenis met maketten van de nog bestaande en verdwenen gebouwen der stad, voorwerpen voortkomende van de opgravingen onlangs gedaan rond de aloude St.-Hermeskerk, met haar prachtige krocht, een rijke verzameling zegels en Romeins aardewerk; dan de kamer der prehistorie met de prachtige exemplaren van ruwe en geslepen vuurstenen en eindelijk volgt die specifiek gewijd aan de Ronsische folklore, met documenten over de beroemde Fiertel, over de « Bonmos » of de Karnavalviering op Verloren Maandag, over de volksmaatschappijen, inz. over de oude rederijderskamers, een rijke verzameling weegtoestellen, eigenaardige wandelstokken, enz.

Op het binnenhof links, in een bijgebouw zijn nog een blokmakerswerkhuis, die van « Tavie Kloef », en een stemmige oude Ronsische herberg : « Au vieux Dragon », ondergebracht, waar voor de gelegenheid smakelijk Ronsisch bier geschonken werd.

We wensen het Stadsbestuur en het inrichtend comité geluk met hun prachtige prestatie. Ronse bezit van nu af aan een museum dat een bezoek overwaard is en zeker de belangstelling der toeristen en heemkundigen zal wekken.

F. VAN ES.

Museum voor Folklore. - Aanwinsten.

Op de **tweede** veiling van de verzameling Bernard de Tracy, op 21 en 22 April 1952 gehouden, werden voor het « Museum voor Folklore » van Gent, nog een aantal voorwerpen aangekocht, meestal uit de 17e en 18e eeuwen :

Vier wijwatervaten. Drie in Frans gleierwerk (18e eeuw), één in Vlaams gevernist aardewerk (id. 18e eeuw).

Vijf Inkpotten. Eén in aardewerk van Nassau (17e eeuw), twee in gevernist aardewerk en twee in Frans gleierwerk (alle 18e eeuw).

Twee wijwaterkruikjes in aardewerk (17e eeuw).

Pepervat, fluitje en potje in Torhouts aardewerk (18e eeuw).

Een oliekannetje in geelgrijs aardewerk met blauwe bloemenversiering (17e eeuw).

Een achtiendeuws strijkijzer en twee strijkijzerdragers, één bronzen (17e eeuw), één in gegraveerd latoen (18e eeuw).

Twee bedverwarmers (17e en 18e eeuw).

Een voetstoof (17e eeuw).

Gegraveerde koperen tabakdoos (18e eeuw).

Zes mooie pijpfoedralen.

Negen houten speculatievormen (18e en 19e eeuw).

Twee 17e eeuwse vormen, één in witte steen (Albert en Isabella), één in gebakken aarde (H. Aanschijn).

Een merwaardig beeldhouwd schietlood. Eiken hout, 17e eeuw.

Twee beeldhouwde timmermanschaven, (18e eeuw).

Een smeedijzeren specerijenmolen (17e eeuw).

Twee werktuigen van pruikenmaker, gesmeed ijzer (17e eeuw).

Een uiterst merkwaardig smeedijzeren uithangbord van hoedenmaker in steekvorm; einde 18^e eeuw.

Twee paardengebitten en twee roskammen (18^e eeuw).

Paardentuig (kopstuk) uit de 18^e eeuw.

Twee overgrote ijzeren sleutels (uithangtekens of stadsparadesleutels) 18^e eeuw.

Twee smeedijzeren vleeskronen (17^e eeuw).

Een rouwbord met familiewapens, 1759.

Een grote houthakkersbijl, 16^e eeuw.

Een merkwaardige verzameling corporatie-draagtekens (18^e en 19^e eeuw).

Zeven blauwboeken te Gent uitgegeven (18^e eeuw).

Geëncadreerde door zijde borduursels opgesmukte geakwarellcerde gravuur, een evangelist voorstellend.

Een verzameling oude prentjes (santjes) en gravures.

Een uiterst merkwaardige verzameling oude diskaarten en menu's, verscheidene honderden stuks.

Verder nog reeksen romantische adres- en reclamekaarten en een bundel oude documenten (paspoorten, rouwbrieven, schoonschrift-modellen enz.).

Alles te zamen een belangrijke aanwinst voor het Museum.

In Memoriam.

Jules De Pue.

Op 3 Mei 1952 overleed te Gent ons medelid Jules-Henri De Pue, ere-directeur van het Bestuur der Posterijen. Hij werd te Gent geboren op 29 April 1879. Uitstekend en plichtbewust ambtenaar, kwam hij, na o.m. te Maaseik en te Kortrijk functies te hebben vervuld, over naar zijn geboortestad, waar hij jaren aan het hoofd van de post heeft gestaan, tot hij als Directeur naar het ministerie te Brussel werd beroepen. Jules De Pue, die zijn leven lang een Vlaming uit één stuk is geweest, steunde alle initiatieven, die de Vlaamse kulturele heropstanding bevorderden. Van in den beginne was hij lid van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen, waarvan hij met belangstelling de activiteit volgde en punktuëel congressen en bijeenkomsten bijwoonde. Uit een gekend Gents kuipersgeslacht stammend, was hij een echt Gentenaar van den ouden stempel, die alle uitingen van het Gentse volksleven met sympathie gadesloeg. Zijn boeken waren zijn grote liefhebberij, zijn verzameling was dan ook aanzienlijk. Met ere zal zijn aandenken worden bewaard. Aan Mevrouw de Weduwe De Pue-Cuelenaere en familie bieden wij onze diepe deelneming aan. Hij ruste in vrede.

V.

Jan de Schuyter (1889-1952).

Op Vrijdag, 9 Mei 1952, overleed in zijn geboortestad de bekende letterkundige, journalist en folklorist Jan de Schuyter, voorzitter van de Vereniging der Antwerpse Folkloristen.

Te Antwerpen geboren op 24 Juni 1889, was hij sedert 1 Mei 1911 als ambtenaar verbonden aan het Provinciebestuur aldaar. Hij was tevens redacteur van « Het Handelsblad », waarin hij menig artikel liet verschijnen over de oude volksgebruiken der Signorenstad, o.a. over de poppenspelen, en meermaals een lans brak voor het behoud van het Antwerpse stedschoon.

Als folklorist publiceerde hij vele verdienstelijke werken, o.a. « Antwerpse Typen » (Antwerpen, L. Opdebeek, 1942); « Zatte Processie. Plezante Signoren in de Staminee » (Antwerpen, L. Opdebeek, 1943); « Sint Niklaas in de Legende en in de Volksgebruiken » (Kapellen, Boekuil en Karveel, 1944); « Op, Signorken. Zijn Legendes en zijn Oorsprong » (Kapellen, Boekuil en Karveel, 1944); « Over Rolzangers en Rolzangersliederen » (Kapellen-Antwerpen, Boekuil en Karveel, 1944) en zijn voornaamste en omvangrijkste werk : « De Antwerpsche Poesje » (Antwerpen, De Sikkkel, 1943), waarin 43 speeltakten van « de Poesje » werden opgenomen en aldus voor het nageslacht gered.

Als lid, bestuurslid en zelfs voorzitter van talrijke verenigingen en clubjes nam hij actief deel aan het kunst- en volksleven van zijn geboortestad, die hij door en door kende. Wie meer over deze buitengewoon werkzame en rasechte Signoor verlangt te vernemen, raadplege het werk van Marcel Polfliet : « Leven en Werken van Jan de Schuyter », 1949, Langemark, N.V. Vonksteen, 114 blz., uitgegeven bij gelegenheid van de viering van zijn zestigste verjaardag.

We betuigen de « Vereniging der Antwerpse Folkloristen » onze innigste deelneming in het verlies dat zij ondergaat door het overlijden van haar betreunde voorzitter. Hij ruste in vrede.

F. V. ES.

Frans De Coster.

Bij het ter perse gaan vernemen we het plots overlijden te Kasterlee van onze beproefde medewerker, de Heer Frans De Coster.

We betuigen ons diep rouwbeklag aan zijn familie. Een « In Memoriam » zal in 't volgend nummer verschijnen.

Boekbespreking.

SCHMOOK (Gerard). — *De Driehoeksverhouding Pol de Mont — August Gittée — Alfons de Cock. Uitgave der Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde. Reeks IV, n° 14, Gent, Drukkerij Erasmus, 125 blz.*

Van deze zeer gedocumenteerde en grondige « studie de genesis van de Vlaamse folklore betreffende en ondernomen naar aanleiding van de honderdste verjaring van Alfons de Cocks geboorte », zoals de ondertitel ervan luidt, was reeds een belangrijk fragment verschenen in het Cultureel Jaarboek der Provincie Oost-Vlaanderen, 1950, I, blz. 315-361, nl. de tekst van de spreekbeurt door S. gehouden op de academische zitting der Herdenking Alfons de Cock te Aalst, op 1 October 1950. Ze brengt ongetwijfeld volle klaarthe in dit totnogtoe duister geval, dat de crisis uit de jaren 1893-1894 in de redactie van « Volkskunde » was: het ontslag van Aug. Gittée als redacteur wegens principieel meningsverschil met P. de Mont betreffende de te volgen methode bij het onderzoek, het behandelen en het uitgeven van folkloristisch materiaal, en zijn vervanging als dusdanig door A. de Cock. Ze geeft ook gans nieuwe inzichten in de wordingsgeschiedenis van de wetenschappelijke folklore in Vlaanderen en belicht de overwegende rol door A. Gittée gespeeld als pionier op dat gebied, wat totnogtoe te veel in de schaduw was gebleven. Dat dit geschil tussen de dichter-estheet-dilettant P. de Mont, die er het slechtst van afkomt, en de wetenschappelijke onderlegde, nuchtere, maar wat hoekige Aug. Gittée geen tragische gevolgen heeft gehad voor de Vlaamse wetenschappelijke folklore, is te danken aan hun volgeling en leerling A. de Cock, die door zijn volledige overgave aan zijn roeping er de grootmeester van werd. Dit alles aangetoond te hebben is de grote verdienste van deze studie.

Het is te hopen dat de Kon. Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde zal ingaan op de suggestie van G. Schmoock, uitgedrukt op blz. 79, nl. de volledige correspondentie rond en over het ontstaan van « Volkskunde », met enig commentaar natuurlijk, uit te geven, want zoals S. het zo juist zegt: « deze uitgave zou ons tot de kern van vele dingen voeren, niet enkel folkloristisch, en niet het minst tot de kennis van enkele mensen ». We denken dat niemand beter dan G. Schmoock zelf zich met bedoelde uitgave zou kunnen belasten, hij, de scherpzinnige onderzoeker, die aan de bron zit en dus gemakkelijk over de nodige documenten beschikken kan.

F. V. ES.

Nationale Commissie voor Folklore. Jaarboek II, 1940-1948, 159 blz. Jaarboek III, 1949-1950, 97 blz. Prijs: 30 fr. elk.

Beide Jaarboeken, geworden ons samen. Het eerste (Jb. II) omvat naast de samenstelling van de Nationale Commissie voor Folklore en een kort verslag over haar werkzaamheden, de In memoriams der afgestorven leden der Waalse afdeling: R. de Warsage, G. Laport, W. Ravez en M. Van Haudenard (zeer beknopt, met verwijzing naar het Franse Jaarboek II) en een uitvoeriger over wijlen J. Cornelissen (1866-1942), door K. C. Peeters. Daarop volgt de Volkskundige Bibliografie voor 1940-1948. Het tweede (Jb. III) omvat naast de samenstelling der Vlaamse Commissie alleen, een bondig verslag over haar werking, een omstandig In memoriam Z. Eerw. Heer Henri de Vis (1885-1949), met portret, door Prof. Dr R. Foncke, een lijst der Belgische musea bevattende folkloristische verzamelingen door Dr Lucien Crick (een herziening en aanvulling van de lijst verschenen in het Jaarboek I, 1939, blz. 29-45), de Volkskundige Bibliografie voor 1949-1950. We kunnen slechts betreuren, met de inleider van deze bibliografie (Jb. II, blz. 15), niet enkel dat de Vlaamse en Waalse bibliografie afzonderlijk verschenen, wat reeds grote moeilijkheid biedt voor de navorser, maar ook dat in de Vlaamse bibliografie de artikels in het Frans geschreven en die het Vlaamse landsgedeelte aanbelangen op enkele zeldzame uitzonderingen na niet opgenomen werden, alhoewel dit wel het

geval was met Duitse artikels b.v. die zoals nrs 1158, 1159, 1160, 1161, 1162 niet rechtstreeks Vlaanderen aanbelangen. Zo angstvallig eentalig mag men in een bibliografie niet zijn, daar deze tot hoofddoel heeft de navorser te helpen en alles dus dient in het werk gesteld om hem het zoeken te vergemakkelijken. Er is ook niet steeds een juist onderscheid gemaakt tussen *legenden* en *sagen*. Vele sagen zijn bij de legenden opgenomen in Jaarboek II, (blz. 123-125). Het is niet omdat een auteur als titel van zijn artikel « legende » opgeeft, dat het een « legende » is. Van bevoegde folkloristen mag men toch wel verwachten dat zij dit onderscheid weten te maken en deze bijdragen onder de gepaste rubriek weten te plaatsen.

F. V. ES.

Rijksmuseum voor Volkskunde « Het Nederlands Openluchtmuseum ». Bijdragen en Mededelingen onder redactie van Jhr J. Beelaerts van Blokland, Jan H. de Groot, Dr Win. Roukens en Mr. W. P. A. Smit. Redactieadres : Schelmseweg, 89, Arnhem, 3^e reeks, nr 1 (Maart 1952). Geïllustreerd.

Deze nuttige en interessante Bijdragen en Mededelingen, waarvan de publicatie werd stopgezet door de bezetting in 1940 en die uitgegeven werden door de Vereniging van Vrienden van het Nederlands Openluchtmuseum, verschijnen opnieuw. Het doel van deze 3^e reeks is hetzelfde gebleven, nl. aan de onderzoekers en belangstellenden in het binnen- en buitenland de inrichting, het werk en het bezit van dit museum, dat een volkcultureel instituut van eerste rang is, te doen kennen. Het eerste nr van 4 blz. bevat naast een Ten geleide van Dr Winand Roukens, directeur, een Blik in het Verleden van Mr. W. P. A. Smit; Aanwinsten in de Wagenhal door Dr F. S. Sixma Baron van Heemstra; Klederdrachtexpositie, door Riet Hijlkema; Mooimakerswerk, door Hil Bottema, verder allerhande mededelingen o.a. over het bezoekersaantal in 1951 en over de officiële viering van de 40^e stichtingsdag van het Openluchtmuseum op 17^e Mei 1952. Op de eerste blz. prijkt het portret van F. A. Hofer (1850-1938), stichter van dit museum. Het persoonlijk lidmaatschap met recht op persoonlijke toegang tot het museum kost f. 2 per jaar (Adres van de penningmeester : Händelstraat, 12, Arnhem).

F. V. ES.

Album Prof. Dr Paul de Keyser, de Jubilaris aangeboden bij zijn zestigste Verjaardag, 1951. Drukkerij De Meester, Wetteren, C XII + 200 blz. Geïllustreerd. Prijs : 225 fr. (Te storten op postrekening nr. 4221.90 van Drs. M. Daem, J. Buyssestraat, 7, Wetteren.

Dit mooi uitgegeven Hulde-album, met zorg gedrukt op featherweight papier door de firma De Meester, te Wetteren, omvat twee hoofddelen : Het Leven en Werk van Prof. Dr P. de Keyser en Uit het Werk van Prof. Dr P. de Keyser. Aan het eerste deel hebben meegewerkt : Dr R. Roemans, die de Levensschets en de Bibliographie van de jubilaris schreef, terwijl F. Van Es, Dr A. van Elslander, Prof. Dr J. Duverger en Prof. J. Verheyen zijn werk en zijn activiteit schetsten, onderscheidenlijk als folklorist, als taal- en letterkundige, als kunstgeleerde en als opvoedkundige. Het tweede deel bestaat uit de volgende reeds verschenen of nog onuitgegeven bijdragen van de jubilaris : A) Volkskunde : 1) Vlaamse Oorlogsfolklore; 2) De Studie van de Volkstaal in het Raam der Volkskunde; 3) Lekebeschouwingen over het Poppenspel en zijn Magie; 4) Het Liegen in de Folklore (nog onuitgegeven). B) Nederlandse Taal- en Letterkunde : 1) Wat Oud-Brussel zong in de XVIIe eeuw; 2) De oplossing van het raadselachtig Rebusblazen van het Oudheidkundig Museum van de Bijloke te Gent. C) Kunstgeschiedenis : 1) Kunstgeschiedenis als Geesteswetenschap; 2) De Kunsthistorische Betekenis van Den Getrouwen Leidsman in Rome van Wibrand de Geest de Jonge. D) Opvoedkunde : De esthetische Cultuur en de School.

Voorzeker een werk dat alle facetten van de grote bedrijvigheid en van het uitgebreid oeuvre van onze geleerde erevoorzitter hel belicht. Het wordt dan ook aan onze leden warm aanbevolen.

F. V. ES.

Rijksmuseum voor Volkskunde « Het Nederlands Openluchtmuseum » Verslag van de Directeur over het jaar 1950. Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf, 's Gravenhage, 1951, 26 blz. Geïllustreerd.

Uit dit omstandig verslag over de toestand en de activiteit van « Het Nederlands Openluchtmuseum » over het jaar 1950 vernemen wij hoe deze instelling van hoge cultuurwetenschappelijke waarde, die zoveel geleden heeft gedurende de bezetting en vooral bij de bevrijding, onder de leiding van haar dynamisch en bevoegd directeur Dr Winand Roukens, flink bijgestaan door een staf van toegewijde assistenten en niettegenstaande te geringe financiële middelen, langzamerhand de chaotische naoorlogse toestand is te boven gekomen, zodat zij opnieuw een ereplaats onder de gelijkaardige cultuurhistorische instellingen van het buitenland heeft ingenomen.

Het verheugt ons zeer te vernemen dat de verschillende verzamelingen door schenkingen en aankopen verrijkt zijn, dat de opbouw van nieuwe gebouwen snel vordert, en vooral vast te stellen hoe het aantal bezoekers in de laatste jaren geweldig toegenomen is — in 1950 bedroeg het 130.105 — en dat de medewerking van het Openluchtmuseum meermaals gevraagd werd bij de inrichting van tentoonstellingen van culturele aard, wat getuigt dat de belangstelling bij het gewone publiek stijgend is voor deze instelling, die wij onze Noorderbroeders nog steeds benijden met de vraag : « Wanneer zal eindelijk ons land over een dergelijk museum beschikken ?

F. V. ES.

VERBESSELT (J.). — *Hoe schrijf ik de Geschiedenis van mijn Dorp. Inleiding tot de Dorpsgeschiedenis*. N. V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen, z. j., 61 blz. Prijs : 45 fr.

Dit is een zeer praktische en methodische handleiding voor alwie zich waagt op het terrein van de geschiedenis en van de geschiedschrijving en in het bijzonder tot het schrijven van de geschiedkundige monografie van een gemeente. Ze is dus hoofdzakelijk bestemd voor leden van geschied- en oudheidkundige kringen, voor onderwijzers en onderwijzeressen, die de locale geschiedenis wensen te bestuderen of voor priesters, welke die van hun parochie willen uitdiepen. We bezaten reeds een uitvoeriger werk van dien aard, nl. de « Beknopte Methodiek der Geschiedvorsching », door Eerw. Heer L. Philippen, Antwerpen, 1942, waarvan dit werkje geen dubbelganger wil zijn, daar het vooral beoogt de schrijvers van plaatselijke geschiedkundige monografieën praktische wenken en raadgevingen te bezorgen.

In deze degelijke leidraad worden ook de taalkunde, de plaatsnaamkunde en de folklore niet vergeten.

Wat deze laatste betreft zegt S. (blz. 51) : « Dit terrein is zeer verscheiden en algemeen. Een te volgen stelregel is : eigenen wij gebruiken, gewoonten, bepaalde feestvieringen, kinderspeel-, volksspelen, volksliederen, volksklederdrachten, enz. niet exclusief toe aan ons dorp. Al deze geplogenheden horen gewoonlijk tot een regionaal kader. In ons dorp zullen ter zake *varianten* voorkomen. Juist dit verdient aangetekend te worden ».

Vele folkloristen steunen uitsluitend op hedendaagse geplogenheden. Ook archiefstukken bewaren sporen, al zijn deze slechts sporadisch aan te treffen ».

De eerste paragraaf kan aanleiding geven tot misverstand. We zijn van mening dat in locale monografieën *alle* geplogenheden, al zijn ze ook regionaal en al vertonen ze geen plaatselijke varianten, dienen opgenomen te worden, zonder ze weliswaar *exclusief* aan de localiteit toe te eigenen en mits te wijzen op hun regionaal karakter. Het niet vermelden ervan zou bij latere navorsers de mening kunnen verwekken, dat het bedoelde dorp het verzwegen regionaal gebruik niet kende, wat nog gebeurt, en dus een uitzondering was in dit geval. We zouden bijgevolg de laatste zin volgenderwijs formuleren : « Juist dit verdient *vooral* aangetekend te worden » want de varianten zijn inderdaad steeds de interessantste gegevens.

F. V. ES.